

II. ABDÜLHAMİD'İN MADALYA SİYASETİ: LİYAKAT MADALYASI ÖRNEĞİ *

*Fırat KÜSKÜ***

ÖZET

Osmanlı Devleti'nde 18. yüzyıldan itibaren çok çeşitli madalya ve nişanlar verildiği görülmektedir. Verilen madalyaların sayısı ve çeşitleri ise devletin zayıflamasına paralel olarak 19. ve 20. yüzyıllarda kıyas kabul etmez bir biçimde artış göstermiştir. Başlangıçta yalnızca taltif amacıyla verilen madalyalar, daha sonra hem iç hem de dış siyasette bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bilhassa Sultan II. Abdülhamid devrinde (1876-1909) madalyalar hiç olmadığı kadar sık ve farklı amaçlarla verilmiştir. Sembolizmi farklı enstrümanlar üzerinden güçlü bir şekilde kullanan Sultan, takdir ettiği kişilere madalya tevdi ettiği kadar takdirini kazanmak istediği kişilere yahut karşısında olup da yanına çekmek istediği muhaliflere de çok sayıda madalya vermiştir. 1891 yılında ihdas ettiği Liyakat Madalyası da döneminde verilen diğer madalyalar gibi geniş bir kullanım alanına sahiptir. Hem iç hem de dış siyasette önemli görevler ifa eden bu madalya II. Abdülhamid'den Cumhuriyet'e miras kalmıştır. Bu çalışmada II. Abdülhamid'in madalya siyaseti; saltanatı sırasında ihdas ettiği Liyakat Madalyası örneği üzerinden, arşivo belgeleri ve literatürden yararlanmak suretiyle açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Liyakat Madalyası, II. Abdülhamid'in Madalya Siyaseti, Osmanlı Madalya ve Nişanları, II. Abdülhamid Dönemi.

Giriş

Lâyık olmak, işin ehli olmak anlamlarına gelen “liyakat”¹ hiçbir dönemde önemini yitirmeyen, dillere pelesenk olmuş bir kelime olarak hemen

* Makalenin geliş tarihi: 05.06.2021 / Kabul tarihi: 21.11.2021

** Arş. Gör., Sinop Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, firatkusku@gmail.com (<https://orcid.org/0000-0003-4980-6219>).

¹ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Doğu Matbaası, Ankara 1962, s. 661.

her dönemin siyasi jargonunda kendisine sıklıkla yer bulmuştur. Günümüzde ve yakın tarihimizde mühim bir yeri olan bu kavram, bundan yüzyıllar önce de aynı önemi hâizdi. Zira 19. yüzyılın önemli devlet adamı ve tarihçisi Ahmed Cevdet Paşa'nın *Tarih-i Cevdet*'inde², 17. yüzyılın önemli ilim adamlarından olan Kâtip Çelebi'nin *Siyaset Nazariyesi*'nde³ ve çok daha erken bir tarihte, 11. yüzyılda yaşamış olan Selçuklu Devleti'nin ünlü veziri Nizamülmülk'ün *Siyasetnâme* adlı eserinde⁴ liyakat konusu defalarca işlenmiştir.

Osmanlı Devleti söz konusu olduğunda ise liyakat ile birlikte anılması gereken bir kavram daha vardır ki o da "kaht-ı ricâl"dir. Devlet adamı kıtlığı anlamına gelen bu kavram imparatorluğun en uzun yüzyılı olarak ifade edilen⁵ 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu yüzyılda tahtta bulunmuş olan yedi padişah da aynı sorun ile yüzleşmek zorunda kalırken, devletin salahiyeti için farklı çözümler üretmişlerdir. Yüzyılın son çeyreğinde tahta çıkan ve 33 sene tahtta kalan II. Abdülhamid ise bu konuda en sistematik çalışmaları yürüten padişah olarak göze çarpmaktadır. İstihdam ettiği insanlarda liyakat ve sadakat hususlarına bilhassa önem veren Sultan⁶, her alanda yetkin memurlar, subaylar ve devlet adamları yetiştirmek adına kurduğu mektepler ile de modern Türk eğitim sisteminin temellerini atmıştır. "Maarifperver Sultan" olarak anılan II. Abdülhamid⁷ yalnızca Dersaadet'de değil, imparatorluğun

² Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmed Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, Tertib-i Cedid, Matbaa-i Osmaniye, İstanbul 1893.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kâtip Çelebi, *Siyaset Nazariyesi-Düsturu'l-amel li Islahi'l-halel* (Haz. Ensar Köse), Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2020.

⁴ Nizamülmülk iyi bir hükümdarın özelliklerini sayarken; din ve dünya işlerinin düzenli yürümesi için herkesi liyakatlerince istihdam etmeleri gerektiğini vurgular. Nizamülmülk, *Siyasetname* (Çev. Mehmet Taha Ayar), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018, s. XXIV.

⁵ İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Timaş Yayınları, İstanbul 2017, s. 13.

⁶ Gökhan Çetinsaya, "II. Abdülhamid'in İç Politikası Bir Dönem Değerlendirmesi", *The Journal of Ottoman Studies*, XLVII, İstanbul 2016, s. 377.

⁷ Ahmet Vurgun, *Maarifperver Sultan II. Abdülhamid*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2020, s. 15.

en uç köşelerinde bile yaptırdığı okullar ile eğitimi toplumun tüm katmanlarına ulaştırmak hususunda fevkalade bir gayret göstermiştir.⁸ Böylece Avrupa'ya kıyasla sınıf ayrımının neredeyse olmadığı, dikey toplumsal hareketliliğin mümkün ve yaygın olduğu Osmanlı Devleti'nde, taşrada yetişip devlet memuru olanların sayısında artış yaşanmıştır. Modern eğitim kurumları ile liyakat sahibi bireyler yetiştiren Sultan, bunun yanı sıra "Liyakat Madalyası" isimli bir madalya ihdas ederek⁹, çok önem verdiği liyakati ödüllendirmeyi ve teşvik etmeyi hedeflemiştir. Sembolizmi farklı enstrümanlar üzerinden güçlü bir şekilde kullanan Sultan, takdir ettiği kişilere madalya tevdi ettiği kadar takdirini kazanmak istediği kişilere yahut karşısında olup da yanına çekmek istediği muhaliflere de çok sayıda liyakat madalyası vermiştir.

Osmanlı Devleti'nde, ekseriyetle askeri alanda üstün başarı gösteren kişilerin madalya ile taltif edilmesi 19. yüzyıldan itibaren görülmektedir. Bu gelenek devam etmiş, hatta Cumhuriyet'e de miras kalmıştır. Bilhassa devletin zayıfladığı dönemlerde madalya ve nişan vermek; hasar alan ilişkileri onarmak, muhalifleri yumuşatmak, karşıtları yanına çekmek gibi birçok konuda araç olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda II. Abdülhamid döneminde, binlerce kişiye madalya ve nişan verildiği arşiv belgelerine yansımıştır. Bu dönem; İmtiyaz, İftihar, Maarif, Hamidiye Demiryolu, Kanun-ı Esasi, Yunan Muharebesi, Hicaz Demiryolu, Galatasaray Futbol Kulübü, Sanayi, Tahlisiye¹⁰ gibi çok çeşitli madalyalar verilmiştir.¹¹ Bunlardan bazıları önceki padişahlardan kalan madalya ve nişanlar iken çalışmanın konusu olan Liyakat

⁸ II. Abdülhamid döneminde rüştiyelerin sayısı 250'den 600'e, idadilerin sayısı 5'ten 104'e, iptidailerin sayısı ise 200'den 5000'lere çıkarılmıştır. Modern mânâda merkez ve taşra eğitim teşkilatının temelleri bu dönemde atılmıştır. Bayram Kodaman, *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, s. 164.

⁹ Osmanlı nişan ve madalyaları hakkında genel bilgi için bkz. Edhem Eldem, *İftihar ve İmtiyaz: Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi*, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, İstanbul 2004; İbrahim Artuk, Cevriye Artuk, *Osmanlı Nişanları*, İstanbul Matbaası, İstanbul 1967; Metin Erüreten, *Osmanlı Madalyaları ve Nişanları*, DMC Yayınları, İstanbul 2001.

¹⁰ Tahlisiye madalyası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Fırat Küskü, "II. Abdülhamid Döneminde Hayat Kurtaranlara Madalya Verilirdi", *Toplumsal Tarih*, S. 323, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul Kasım 2020, s. 72-75.

¹¹ İbrahim Artuk, "Madalya", *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C.33, İstanbul 2007, s.154-156.

Madalyası ise bizzat II. Abdülhamid tarafından ihdas edilen bir madalya olarak öne çıkmaktadır.

Liyakat Madalyası Nizamnamesi, 4 Mayıs 1891'de kabul edilmiştir.¹² Nizamnamede kimlere, hangi koşullar altında madalya verileceği yedi madde altında açıkça ifade edilmiştir. Buna göre; liyakat madalyası şecaat ve sadakat gösterenlerin bu başarılarını ödüllendirmek ve emsâlini teşvik etmek için ihdas edilmişti. Madalya, Osmanlı tebaasından sınıf ayrımı gözetmeksizin her vatandaşa liyakatlerinin karşılığı olarak padişah tarafından bizzat yahut ilgili nezaret aracılığı ile teslim edilirdi. Yalnızca Müslümanlar değil, gayrimüslimler hatta yabancılar da madalya almaya hak kazanabilirdi. Yine nazırlıklar kendi bünyelerinde madalya almaya değer gördükleri memurlar hakkında Mabeyn-i Hümayun'a dilekçe ile başvuruda bulunabilirlerdi. Madalya bir berat-ı âli ile verilirken, bu beratla madalya sahibinin bilgileri ve neden bu madalyayı almaya hak kazandığı yer almaktaydı. Bir kez madalya almaya hak kazanan kişi, sahip olduğu madalyayı oğluna miras bırakabilirdi. Ancak oğlunun madalyayı takmak için ilgili makamlardan izin alması gerekliydi.¹³

Liyakat Madalyası'nın altın ve gümüş olmak üzere iki çeşidi bulunmaktaydı. Altın madalya 2 dirhem 6 karat ağırlığında, 25 milimetre çapında; gümüş madalya ise 2 dirhem ve 2 karat ağırlığında¹⁴ olup çapı aynı idi. Madalyanın bir yüzünde padişah tuğrası ve saltanat arması yer alırken diğer yüzünde "sadakat ve şecaat ibraz edenlere mahsus liyakat madalyası" ibaresi yer almaktaydı.¹⁵ Kurdelesini kırmızı ve kenarları yeşil çizgili¹⁶ olarak Darphane-i Amire'de¹⁷ imal edilen madalyanın tuğrasını ve yazılarını Abdülfettah

¹² *Düstur*, Birinci Tertib, C.6, Ankara Devlet Matbaası, Ankara 1939, s. 961-962.

¹³ *Düstur*, s. 962.

¹⁴ Madalyaların ağırlıkları ortalama 6 gramdır. (1 dirhem=3,2 gram, 1 karat=0,2 gram)

¹⁵ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü III*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1993, s. 367-368.

¹⁶ Madalyada sarı, kırmızı ve yeşil renkleri bir arada bulunmaktadır. Bu üç rengin bir arada kullanılması Göktürklerden Selçuklulara ve son olarak da Osmanlılara miras kalmış, bir hükümlerlik sembolü olarak görülmüştür. Bu üç rengin tarihimizdeki yeri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Reşat Genç, "Türk İnanışları ile Millî Geleneklerinde Renkler ve Sarı-Kırmızı-Yeşil", *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, C. 9, S. 27, Ankara 1997, s. 1075-1110.

¹⁷ "Darphane, para basmanın yanında nişan, madalya, ziynet altını ve kıymetli evrak imal işlerine de önemli bir mesai sarf etmişti." Ömerül Faruk Bölükbaşı, *18. Yüzyılın*

Efendi hazırlamıştır. V. Mehmed Reşad döneminde yapılan bir değişiklikle madalyaya sarı renkli çifte kılıç ve bir levha eklenmiştir.¹⁸ 1905 yılına kadar madalya yalnızca erkeklere verilirken, bu tarihte yapılan bir değişiklik ile madalyanın liyakat gösteren kadınlara da verilmesi kararlaştırılmıştır. Dört maddeden oluşan bu ek nizamnamede kadınların hangi şartlar altında madalya alacağı belirtilmiştir. Buna göre; hayır işleri yapan, insanlığa yararlı hareketlerde bulunan veya başta tabipler ve öğretmenler olmak üzere mesleklerinde başarı gösteren kadınlar önce gümüş, başarı tekrar edilirse de altın madalya almaya hak kazanacaklardı.¹⁹

1. Osmanlı Tebaasına Verilen Liyakat Madalyaları ile Madalyanın İç Siyasette Kullanılması

Müslüman, gayrimüslim veya yabancı olmak madalya almak için bir kriter olmamakla birlikte, Müslüman nüfusun yoğun olduğu²⁰ Osmanlı Devleti'nde, liyakat madalyasının daha ziyade Müslümanlara verildiği arşiv belgelerine yansımıştır. Madalya ilmiye, kalemiye ve seyfiyeden önemli zatlara verildiği kadar devletin alt kademelerinde çalışan memurlara hatta sıradan vatandaşlara da verildiği görülmektedir. Bu yüzden madalyanın verildiği kişileri irdelerken, toplumun her kesiminden örnekler vermek ve bunu II. Abdülhamid'in madalya siyaseti ile bağdaştırmak gerekmektedir.

Madalya öncelikle sûdur-ı kiram, sûdur-ı izam, zevat-ı kiram, zevat-ı âliye gibi sıfatlarla ifade edilen büyük zatlara verilmiştir. Örneğin; II. Abdülhamid döneminin başında İstanbul'a gelen ve yaklaşık otuz sene saraya ya-

İkinci Yarısında Dârbhâne-i Âmire, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013, s. 11. Ayrıca madalyanın darphane dışında basılan bozuk kaligrafili ve kalın tipleri de mevcuttur. Metin Erüreten, *Osmanlı Madalyaları ve Nişanları*, s. 265.

¹⁸ Metin Erüreten, *Osmanlı Madalyaları ve Nişanları*, s. 264.

¹⁹ "25 Ramazan 1308 Tarihli Liyakat Madalyası Nizamnâmesi'nin nisvana dahi teşmili hakkında nizamnâme-i mezkura müzeyyel - mevaddı nizamiye" *Düstur*, Birinci Tertib, C. 8, Ankara Devlet Matbaası, Ankara 1943, s. 168-169.

²⁰ 1877-1878 Osmanlı Rus harbi sonucu Balkanların büyük oranda elden çıkmasıyla Osmanlı Devleti'ndeki Müslüman - Gayrimüslim dengesi Müslümanlardan yana olarak değişmiştir. Cezmi Eraslan, *II. Abdülhamid ve İslam Birliği*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2019, s. 171.

kın bir dergâhta ikamet ederek dönemin politikalarında etkili olduğu düşünölen Rifai şeyhi Ebü'l Hüda²¹ altın liyakat madalyası ile taltif edilmişti.²² Yine padişahın çok değer verdiği bir kişi olarak Plevne kahramanı Gazi Osman Paşa da²³ Mabeyn Müşiri sıfatıyla sarayda görev yaptığı dönemde bu madalya ile ödüllendirilmişti.²⁴ Devrin ileri gelen devlet adamı ve tarihçisi Ahmed Cevdet Paşa'ya da²⁵ Meclis-i Âli üyesi olduğu sırada altın liyakat madalyası verilmişti.²⁶ Ayrıca II. Abdülhamid'in şehzadeleri Burhaneddin, Mehmed Selim, Ahmed Nuri ve Abdülkadir Efendiler²⁷ ile kızları Ayşe ve Refia sultanlar da altın madalya ile taltif edilmişlerdi.²⁸

Dönemin önemli nazırları da liyakat ve başarılarının karşılığı olarak madalya almaya hak kazanmıştır. Balıkhane ve Tuz Nazırı olarak, Balıkhane'ye en parlak dönemini yaşatan²⁹, aynı zamanda 19. yüzyıl İstanbul'unda sosyal ve kültürel hayata dair en önemli eserlerden birini kaleme almış olan Ali Rıza

²¹ II. Abdülhamid Ebü'l Hüda'yı Arap meselelerine dair siyasi işlerinde kullanırdı. Ayşe Osmanoğlu, *Babam Sultan Abdülhamid*, Timaş Yayınları, İstanbul 2019, s. 29. Ebü'l Hüda hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Şit Tufan Buzpınar, "Sayyâdî", *DİA*, C. 36, İstanbul 2009, s. 217-218; Muharrem Varol, "II. Abdülhamid'in danışmanı Ebü'l-Huda Sayyadî'nin Hayatı, Eserleri ve Tesirleri: 1850-1909", Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2004; Süleyman Tevfik Özzorluoğlu, *Abdülhamid'in Cinci Hocası Ebü'l Hüda*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2011.

²² T. C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), İrade Dahiliye (İ.DH.), 1270/99906, 27 09 1309.

²³ Gazi Osman Paşa hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Metin Hülâgü, *Gazi Osman Paşa*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993.

²⁴ BOA, İ.DH., 1283/101016, 09 12 1309.

²⁵ Ahmed Cevdet Paşa hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Fatma Âliye Hanım, *Ahmed Cevdet Paşa ve Zamanı*, Pınar Yayıncılık, İstanbul 2018; Kübra Fettahoğlu, *Ahmed Cevdet Paşa: Bir Tanzimat Bürokrati*, Timaş Akademi, İstanbul 2021.

²⁶ BOA, Yıldız Esas Evrakı (Y.EE.), 37/16, 09 12 1302.

²⁷ "Şehzade-i cıvan-baht devletlü necâbetlü Burhaneddin Efendi hazretlerine altın liyakat madalyası ihsan buyrulduğundan muamele-i lazimenin icrâsı ..." BOA, İrade Taltifat (İ.TAL.), 204/12, 07 11 1317; "Şehzade-i cıvan-baht devletlü necâbetlü Mehmed Selim Efendi ve Tevfik Efendi ve Abdülkadir Efendi ve Ahmed Efendi hazerâtına altın liyakat madalyası ihsan buyrulduğundan muamele-i lazimenin ifâsı..." BOA, İ.TAL., 204/61, 12 11 1317.

²⁸ BOA, İ.TAL., 366/16, 17 04 1323.

²⁹ Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey, *Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı*, (Haz. Ali Şükrü Çoruk), Kitabevi, İstanbul 2017, s. 30.

Bey'e altın liyakat madalyası verilmişti.³⁰ Ayrıca dönemin devlet yönetiminde etkili nazırları olan; Dahiliye Nazırı Halil Rıfat Paşa³¹, Hariciye Nazırı Ahmet Tevfik Paşa (Okday)³², Teşrifat-ı Umumiyye Nazırı Mahmud Münir Paşa³³, Adliye Nazırı Abdurrahman Nureddin Paşa³⁴ ve Zaptiye Nazırı Hüseyin Nazım Paşa³⁵ altın liyakat madalyası ile taltif edilmişlerdir. Bahsi geçen nazırlardan Halil Rıfat ve Abdurrahman Paşaların II. Abdülhamid döneminde³⁶, Ahmed Tevfik Paşa'nın ise II. Abdülhamid, V. Mehmed Reşad ve VI. Mehmed Vahdettin devirlerinde sadrazamlık yapmış olmaları³⁷, liyakat madalyaları verilirken ne kadar stratejik davranıldığıнын bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Zira madalya verilen nazırlardan birçoğu hem II. Abdülhamid hem de halefi olan padişahların dönemlerinde, devletin en üst kademe memurluklarından biri olan sadrazamlık makamına kadar yükselmişlerdir.

Dönemin parlak simalarından olan Selim Melhame ve Necip Melhame kardeşler de liyakat madalyası ile taltif edilmişlerdir. Düyûn-ı Umûmiyye

³⁰ BOA, İ.TAL., 185/13, 10 04 1317 (Rumi).

³¹ BOA, Yıldız Sadaret (Y.PRK.A.), 7/77, 09 12 1309; Halil Rıfat Paşa'nın liyakat madalyasının yanı sıra sahip olduğu diğer madalya ve nişanları şunlardır: imtiyaz, iftihar, Osmânî ve Mecîdî nişanları ile imtiyaz, Girit ve Yunan muhaberesi madalyaları. İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Sadrazamlar*, c. III, Dergâh Yayınları, İstanbul 1982, s. 1557.

³² BOA, İ.TAL., 240/50, 07 10 1318.

³³ BOA, İ.TAL., 41/43, 17 06 1311.

³⁴ "Ma'ruz-ı çâker-i keminelidir ki Adliye nâzırı ubbehelâ devletlû Abdurrahman Paşa hazretlerine altun liyâkat madalyası ihsân buyurulduğundan muamele-i lazimenin ifâsı şeref-sudur buyrulan irade-i seniyye-i cenâb-ı hilafet penahî icâb-ı celîlinden olmağla ol bâbda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir" BOA, İ.TAL., 284/13, 27 05 1320; Abdurrahman Nureddin Paşa'nın liyakat madalyasının yanı sıra; iftihar, imtiyaz, Osmânî ve Mecîdî nişanları ile imtiyaz, hicaz demiryolu, hareket-i arz, tesisat-ı askeriye, Yunan muhaberesi ve îane sergisi madalyaları bulunmaktadır. İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *a.g.e.*, s. 1338.

³⁵ BOA, İ.DH., 1256/98557, 05 05 1309; Hüseyin Nazım Paşa hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Hüseyin Nazım Paşa, *Hatıralarım*, Selis Kitaplar, İstanbul 2003.

³⁶ 1895 yılında sadrazam olan Halil Rıfat Paşa'nın 1901'de vefat etmesi üzerine Abdurrahman Nurettin Paşa sadrazam olmuştur. Midhat Sertoğlu, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C. VI, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2011, s. 3438.

³⁷ Üç padişah döneminde de sadrazamlık yapmış olan Ahmed Tevfik Paşa aynı zamanda son Osmanlı sadrazamıdır. Midhat Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 3551.

Umum Müdürü olduğu esnada bu madalyayı almaya hak kazanan Selim Melhame Paşa³⁸ daha sonra Orman ve Maden müdürü³⁹ olarak görev yapmıştır.⁴⁰ Paris sefaretı müsteşarı iken madalya kazanan Necip Melhame Paşa⁴¹ ise daha sonra hafiye teşkilatının en önemli isimlerinden biri hâline gelmiştir.⁴² Her iki kardeşin de henüz kariyerlerinin başı sayılabilecek görevlerde madalyaya lâıyk görülüp daha sonra hızla yükselmeleri ise II. Abdülhamid'in madalya siyasetine dâir ipuçları vermektedir. Zira II. Abdülhamid, verdiği görevleri başarı ile yerine getirmek suretiyle liyakatini ispat eden kişileri madalya ile ödüllendirerek onların sadakatini de temin etmeyi amaçlamış gibi gözükmektedir. Liyakat ve sadakat sahibi memurlar ise Melhame kardeşler örneğinde görüldüğü gibi görevlerinde hızla yükselme şansını elde etmiştir. Bu yükselişin ne kadar âdil yahut ne kadar doğru olduğu ise tartışmalıdır, zira Melhame kardeşlerin yükselişi II. Meşrutiyet'in ilanı ile tersine dönmüştür.⁴³

Bilindiği üzere, III. Selim ve II. Mahmud dönemlerinde başlamış, Tanzimat'la birlikte sürdürülmüş olan yönetimde merkezileşme hareketi⁴⁴ II. Abdülhamid döneminde zirveye çıkmıştır. Nitekim, Sultanın saltanat şiarı mutlak merkezîyetçilik olarak tanımlanmaktadır. Bu politikanın bir sonucu olarak da valileri bizzat tayin eden Sultan, valiler ile şifreli telgraf aracılığıyla

³⁸ BOA, İ.DH., 1241/97239, 07 01 1309.

³⁹ Orman ve Ma'adin Nezareti hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Özkan Keskin, *Orman ve Ma'adin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2005.

⁴⁰ Erol Makzume, *Sultan II. Abdülhamid'in Hizmetinde Selim Melhame Paşa ve Ailesi*, MD Basım, İstanbul 2019, s. 37.

⁴¹ BOA, İ.TAL., 126/58, 23 07 1305.

⁴² Necip Melhame hafiye teşkilatının gayr-i resmi başkanı olarak gösterilmiştir. Emine Taşkın, *Necip Melhame Paşa'nın Siyasî Hayatı (1856-1927)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 49.

⁴³ Melhame kardeşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Jens Hanssen, "Melhame-Melhamé: Levantine Elites And Transimperial Networks On the Eve Of The Young Turk Revolution" *International Journal of Middle East Studies*, Cambridge University Press, C.43, Cambridge 2011, s. 25-48.

⁴⁴ Carter V. Findley, *Modern Türkiye Tarihi*, (Çev. Güneş Ayas), Timaş Yayınları, İstanbul 2019, s. 23.

doğrudan haberleşme yöntemini hayata geçirmiştir.⁴⁵ Dahiliye Nezareti'ni aradan çıkartarak valileri doğrudan atayan ve onlarla birebir iletişim hâlinde olan Sultan, yaptıkları çalışmalarını yakından gözlemlediği bu valilerin başarılı olanlarına liyakat madalyası göndermekten de geri durmamıştır. Kosova valisi Edhem Paşa⁴⁶, Konya valisi Avlonyalı Mehmed Ferid Paşa⁴⁷, Aydın valisi Mehmed Kâmil Paşa⁴⁸, Trabzon valisi Âli Bey⁴⁹, Adana valisi Süleyman Bahri Paşa⁵⁰ ve Kastamonu valisi Mehmed Enis Paşa'ya altın⁵¹; Bitlis valisi Hasan Tahsin Paşa'ya gümüş⁵² ve Trablusgarp valisi Hüseyin Paşa'ya hem altın hem de gümüş⁵³ liyakat madalyası tevcih edilmiştir. Madalya ile taltif edilen valilerden Avlonyalı Mehmed Ferid Paşa⁵⁴ ve Kıbrıslı Mehmed Kâmil Paşa⁵⁵ sadrazamlık yaparken, Edhem Paşa da Harbiye Nazırlığı yapmıştır.⁵⁶ Âli Bey ise

⁴⁵ François Geogon, *Sultan Abdülhamid*, (Çev. Ali Berktaş), İletişim Yayınları, İstanbul 2018, s. 241; II. Abdülhamid'in valiler ile ilişkisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülhamit Kırmızı, *Abdülhamid'in Valileri: Osmanlı Vilayet İdaresi 1895-1908*, Klasik Yayınları, İstanbul 2008.

⁴⁶ BOA, İ.TAL., 2/62, 10 01 1310.

⁴⁷ BOA, İ.TAL., 149/30, 27 04 1316.

⁴⁸ BOA, İ.TAL., 218/21, 23 03 1318.

⁴⁹ BOA, İ.DH., 1252/98170, 02 04 1309.

⁵⁰ BOA, İ.TAL., 242/6, 16 10 1318; Süleyman Bahri Paşa'nın Adana valiliği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yurdal Demirel, "Adana'nın Valisi: Süleyman Bahri Paşa (1898-1908)", *Tarihte Adana ve Çukurova*, (Ed. Yılmaz Kurt, M. Fatih Sansar), C. III, Adana 2016, s. 205-224.

⁵¹ BOA, İ.AL., 240/38, 12 10 1318.

⁵² BOA, İ.TAL., 20/43, 14 10 1310.

⁵³ BOA, İ.TAL., 296/18, 20 11 1320.

⁵⁴ Avlonyalı Mehmed Ferid Paşa 1903-1908 yılları arasında beş yıl süreyle sadrazamlık makamında bulunmuştur. Midhat Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 3439. Avlonyalı Mehmed Ferid Paşa hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülhamit Kırmızı, *Avlonyalı Ferid Paşa*, Klasik Yayınları, İstanbul 2014.

⁵⁵ Kıbrıslı Mehmed Kâmil Paşa üç defa II. Abdülhamid döneminde, bir defa da V. Mehmed Reşad döneminde olmak üzere dört kez sadrazamlık yapmıştır. Midhat Sertoğlu, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C. VI, s. 3435-3437. Kıbrıslı Mehmed Kâmil Paşa hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmed Kâmil Paşa, *Hatırat-ı Sadr-ı Esbak Kâmil Paşa*, Matbaa-i Ebüzziya, İstanbul 1329.

⁵⁶ Adem Ölmez, *Gazi Ethem Paşa'nın Askeri Ve Siyasi Hayatı (1844-1909)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2004, s. 218.

Düyûn-ı Umûmiyye direktörlüğüne atanmıştır. Direktör Ali Bey olarak tanınan ve madalya ile taltif edilmiş olan bu değerli devlet adamının birçok edebi eseri de bulunmaktadır.⁵⁷

II. Abdülhamid'in iç idarede hassas olduğu konuların başında eğitim ve sağlık gelmekteydi. Annesi Tirimüjgan Kadınefendinin verem hastalığı sonucu vefat etmesi nedeniyle henüz çocukluğundan itibaren hastalıklara karşı farklı bir bilinç ve hassasiyetle yetişen Sultan⁵⁸, çok sayıda hastane inşa ettirerek halkın sağlığını her şeyin üstünde tutmuştur.⁵⁹ Sağlık ile birlikte eğitime de aynı hassasiyetle eğilen Sultan, bu iki alanda çalışanlara da ayrı bir ihtimam göstermiştir. Bu nedenle verilen liyakat madalyaları içinde; sağlık çalışanları, muallimler ve mezun olan talebelerin sayısı hayli fazladır.

Sağlık çalışanlarının gayretleri bilhassa salgın dönemlerinde takdir edilmiştir. 1830'larda Hindistan'da ortaya çıkan ve kısa sürede tüm dünyaya yayılarak 19. yüzyıl süresince tam altı kez pandemi hâline gelen kolera, 1890'larda Osmanlı topraklarında da büyük etki göstermiştir.⁶⁰ Bu salgın esnasında Trabzon'a gönderilen tıp heyetinin başında bulunan Ferik İbrahim Paşa'ya altın, diğer iki doktora da gümüş liyakat madalyası verilmişti.⁶¹ Söz konusu eğitim olduğunda ise verilen madalyaların sayısı hayli artmaktadır. Öncelikle görevinde başarılı olan muallimler ödüllendirilmiştir. Örneğin; Mekteb-i Mülkiye-i Şahane'nin müdürü Abdurrahman ve yardımcısı Hacı Recai Efendi ile Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) müdürü İsmail Bey'e

⁵⁷ Âli Bey'in valilik ve duyun-ı umumiye direktörlüğünün yanı sıra edebi eserleri de bulunmaktadır. *Lehçetü'l-Hakayık* isimli mizahi sözlük ve *Diyojen* dergisinde mizahi yazılarının yanı sıra bir de Osmanlı Irak vilayetlerine dâir seyahatnamesi bulunmaktadır. Âli Bey, *Seyahat Jurnalı*, (Çev. Mefharet Kandemir), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020, s. V-VI.

⁵⁸ Orhan Koloğlu, *Abdülhamit Gerçeği*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2010, s. 17.

⁵⁹ Sultan II. Abdülhamid dönemindeki hastaneler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. *Fotoğraflarla Sultan II. Abdülhamid Dönemi Sağlık Müesseseleri*, (Ed. Cezmi Eraslan), Üsküdar Belediyesi, İstanbul 2018.

⁶⁰ Mesut Ayar, *Osmanlı Devleti'nde Kolera Salgını: İstanbul Örneği (1892 – 1895)*, Kitabevi, İstanbul 2007, s. 5-21; Irwin W. Sherman, *Dünyamızı Değiştiren On İki Hastalık*, (Çev. Emel Tümbay, Mine Anğ), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017, s. 45-66.

⁶¹ BOA, Yıldız Hususi Maruzat (Y.A.HUS), 269/94, 17 07 1310.

altın; Kaleyasi ve Ali Efendilere ise gümüş liyakat madalyası verilmişti.⁶² Ayrıca bahsi geçen eğitim kurumlarından ve dahi farklı vilayetlerdeki mekteplerden iyi derece ile mezun olan talebelere de gümüş madalya verilmesi öngörülmüştür.⁶³ Bunun yanı sıra Fatih ve Bayezid camilerindeki dersiamlara altın, icazet almaya hak kazanan 170 talebeye de gümüş liyakat madalyası verilmişti.⁶⁴

Gazete sahipleri ve yazarları da II. Abdülhamid'in madalya ile taltif etmeyi sevdiği kişiler arasındaydı. Sultanın 33 yıllık saltanatı süresince neredeyse hiç şaşmamış olan günlük rutininde sabahları gazete okumak, büyük bir yekûnu teşkil etmiştir.⁶⁵ Her sabah günlük gazeteleri dikkatle inceleyen Sultan, bizzat takip ettiği yazarlardan takdirini kazananlara madalya göndermeyi âdet edinmiştir. Burada Sultan'ın dikkat ettiği önemli bir husus da kamuoyunu yönlendirmektir. Bu dönemde yurtiçi ve yurtdışında imaj takibi sürdürülürken, kamuoyu da sıkı bir denetim altında tutulmuştur. Sultan, siyasetine uygun yazılar kaleme alan yazarları ise taltif etmeye ihtimam göstermiştir. Bu minvalden olarak; Malumat gazetesi sahibi Hacı Tahir Bey⁶⁶ ve Sabah gazetesi sahibi Mihran Efendi'ye altın,⁶⁷ El Müeyyed gazetesi müdürü Şeyh Yusuf Ali Efendi⁶⁸ ve Servet-i Fünûn gazetesi sahibi Ahmed İhsan (Tokgöz) Efendi'ye gümüş⁶⁹, İkdam gazetesi sahibi Ahmed Cevdet Efendi'ye ise önce gümüş sonra altın⁷⁰ liyakat madalyası tevcih edilmiştir. Sultan Hamid

⁶² BOA, İ.TAL., 41/41, 05 06 1311.

⁶³ BOA, Maarif Mektubi (MF. MKT.), 427/35, 26 07 1316.

⁶⁴ BOA, Zabtîye Nezareti Maruzatı (Y.PRK.ZB.), 30/53, 11 06 1319.

⁶⁵ Ziya Şakir, *Sultan Abdülhamid*, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul 2018, s. 415.

⁶⁶ BOA, İ.TAL., 272/92, 18 11 1319.

⁶⁷ *Ma'ruz-ı çâker-i keminelidir ki, Sabah gazetesi sâhib-i imtiyazı saadetli Mihran Efendi hazretlerine mesâ-i vâkı'asına mebni altın liyakat madalyası ihsan buyurulduğundan muamele-i lazimenin ifâsı şeref-sudur buyrulan irade-i seniyye-i cenâb-ı hilafet penâhi iktiza-yı âlîsinden olmağla ol bâbda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.* BOA, İ.TAL., 171/72, 17 12 1316.

⁶⁸ BOA, İ.TAL., 151/8, 22 05 1316.

⁶⁹ BOA, İ.DH., 1264/99380, 11 07 1309; Servet-i Fünûn padişahın takdirini kazanmış ve padişah dergiye aylık para yardımında bulunmuştur. Ziyad Ebuzyiya, "Ahmed İhsan Tokgöz", *DİA*, C.2, İstanbul 1989, s. 95.

⁷⁰ BOA, İ.TAL., 164/55, 22 09 1316; BOA, İ.TAL., 223/24, 04 05 1318.

bu gazete yazarlarından birçoğunu samimi olarak takdir ettiğinden madalya verirken, kimilerini de hükümete karşı eleştirilerini azaltmak konusunda teşvik etmek istemiştir. Zira bizzat madalya sahiplerinden biri olan Şeyh Yusuf Ali Efendi; 31 Mart Vakasının⁷¹ ardından kaleme aldığı yazısında; İstanbul'daki gazete sahiplerinin Abdülhamid yönetimini meşrutiyete tercih etmeleri gerektiğini, çünkü sultanın, hükümeti eleştirmesinler diye onlara bol bol para verdiğini dile getirmiştir.⁷²

Müslümanlara verilen madalyalar arasında kadınlara verilen az sayıda madalya göze çarpmaktadır. Zaten kadınlara madalya verilmesi, 1905 gibi geç bir tarihte yürürlüğe giren ek nizamname ile gerçekleşmiştir.⁷³ Bu yüzden Sultan Abdülhamid, saltanatının son yıllarında çok az sayıda kadını liyakat madalyası ile taltif etmiştir. Erkeklerle verilen madalyalar büyük oranda siyasi iken kadınlara verilen madalyalarda tamamen insani yönlerin öne çıktığı görülmektedir. Örneğin; İzmir'de kız ibtidai mektebinin hem birinci muallimesi hem de müdiresi olarak görev yapan, tâlim ve tedris hususunda fevkalâde gayretleri görülen Ayşe Sıdika hanıma⁷⁴, Yeni Camii civarında çorap satan ve çevredeki halka fazlasıyla yardımları görülmüş olan Havva hanıma⁷⁵ ve kocasının hastalığı sırasında gösterdiği gayret nedeniyle Fahriye hanıma da altın liyakat madalyası verilmiştir.⁷⁶ Her ne kadar liyakat madalyasından yararlanan kadınların sayısı az ise de Sultan'ın yalnızca kadınlara mahsus

⁷¹ 13 Nisan 1909 (Rumi 31 Mart 1325) tarihinde, İttihat ve Terakki Fırkasının yönetimdeki etkinliğine bir tepki olarak başlayan, Sultan II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi ve yerine V. Mehmed Reşad'ın tahta çıkartılması ile sonuçlanan vakadır. Azmi Özcan, "31 Mart Vak'ası", *DİA*, c. 34, İstanbul 2007, s. 9-11.

⁷² Şeyh Yusuf Ali Efendi, İttihat ve Terakki yönetimini eleştirmenin divan-ı harp korkusuyla artık imkânsız olduğunu dile getirir. Adil Baktaya, "El Müeyyed'in İttihat ve Terakki'ye Cevabı Mısırlı Bir Gazetecinin Kanun-ı Esasi, İdare-i Örfiye ve Hilafet İle İlgili Görüşleri", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No: 38, s. 70.

⁷³ Ek nizamnamenin tam metni için bkz. *Düstur*, Birinci Tertib, C. 8, Ankara Devlet Matbaası, Ankara 1943, s. 168-169.

⁷⁴ BOA, MF. MKT., 195/11, 30 07 1311.

⁷⁵ BOA, DH. MKT., 953/4, 28 02 1323.

⁷⁶ Fahriye Zişan Hanım, Şehzade Ahmed Nuri Efendi'nin haremidir. Şehzadenin hastalığı sırasında gösterdiği şefkat ve insanîyet nedeniyle madalya almaya hak kazanmıştı. BOA, İ.TAL., 509/30, 27 01 1323.

olarak ihdas ettiği Şefkat Nişanı da bulunmaktadır ve bu nişan yüzlerce kadına gönderilmiştir.⁷⁷ Ayrıca genellikle bireysel başarılar sonucu takdim edilen madalya kimi zaman da toplu olarak tevdi edilmiştir.⁷⁸

Müslüman tebaaya verilen madalyaların sayısı hayli fazla olmakla beraber, gayrimüslim vatandaşlara verilen madalyaların sayısı da azımsanmayacak kadar çoktur. Bilhassa devlete hizmetleri görülen kişiler din ve mezhep ayrımı yapılmaksızın madalya ile taltif edilmişlerdir. Bu minvalden olarak; Süryani Katolik Patriği rütbeli Efram Rahmani Efendi⁷⁹ ile Beyrut Maruni Patriği rütbeli İlyas Havik Efendi'ye altın liyakat madalyası gönderilmişti.⁸⁰ Ayrıca dönemin tanınmış Hazine-i Hassa nazırları olan ve her ikisi de Ermeni milletine mensup⁸¹; Mikail Portakal Paşa⁸² ile Sakızlı Ohannes Paşa altın liyakat madalyası almaya hak kazanmışlardı.⁸³ II. Abdülhamid döneminin

⁷⁷ Şefkat Nişanı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Cevriye Artuk, "Şefkat Nişanı", *I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi (15-20 Ekim 1973)*, Tercüman Gazetesi, İstanbul 1979, s. 7-14; Namık Sinan Turan, "19. Yüzyılda Osmanlı Diplomasisinde Nişan ve Madalyanın Sembolizminden Yararlanma Konusunda Bir Örnek: Şefkat Nişanı", *Ciepo 19 Osmanlı Öncesi ve Dönemi Tarihi Araştırmaları I*, (Ed. İlhan Şahin, Hikari Egawa vd.), Print İstanbul, İstanbul 2014, s. 503-517.

⁷⁸ Madalyanın toplu olarak verildiği örnekler kısıtlıdır. Örneğin: Tophane-i Âmire mensuplarına 33 altın 282 gümüş liyakat madalyası tek seferde gönderilmişti. BOA, İrade Taltifat (İ.TAL.), 209/65, 05 12 1317; Başka bir örnekte ise icazet alan 10 dersiamalı altın ve 232 talebeye de gümüş liyakat madalyası gönderilmiştir. BOA, İ.TAL., 442/18, 20 12 1325.

⁷⁹ BOA, İ.TAL., 187/37, 12 05 1317.

⁸⁰ BOA, İ.TAL., 279/68, 23 03 1320.

⁸¹ Osmanlı Devleti tarafından Ermeni vatandaşlara verilen nişan ve madalyalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Zeynep İskefiyeli, "Osmanlı Devleti Tarafından Ermenilere Verilen Nişan ve Madalyalar", *Hoşgörü Toplumunda Ermeniler*, Cilt IV, Erciyes Üniversitesi I. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Sempozyumu, (Haz. M. Metin Hülagü, Şakir Batmaz vd.), Erciyes Üniversitesi Yayını, Kayseri 2007, s. 573-592.

⁸² BOA, İ.TAL., 46/34, 28 08 1311.

⁸³ Sakızlı Ohannes Paşa'ya ayrıca birinci rütbeden mecîdî nişanı verilmişti. BOA, İ.TAL., 138/12, 08 12 1315; Ohannes Paşa'nın bir de kitabı bulunmaktadır. Bkz. Sakızlı Ohannes Paşa, *Mebâdi-i İlm-i Servet-i Milel*, Mihran Matbaası, İstanbul 1880.

önemli mimarlarından olan, Art Nouveau üslubunun temsilcilerinden İtalyan mimar Raimondo D'Aranco⁸⁴ ve saray mimarlarından Rum Yanko Ionnidis de saraya ve şehre yaptıkları katkılar nedeniyle liyakat madalyası almışlardır.⁸⁵

Nazırlık ve mimarlık gibi saraydaki önemli pozisyonların yanı sıra görece daha az önemli memuriyetlerde olup da başarılarından ötürü madalya kazanan gayrimüslimler de mevcuttur. Bunun en güzel örneği, Amerika'nın keşfi ile ilgili bir kitabın çevirisini yapan Andrea Kupas Efendi'ye altın liyakat madalyası verilmesiydi.⁸⁶ Yine tercüme faaliyetlerinde bulunan tercüme odası memurlarından Konstantin Efendi'ye de kıdem ve ehliyeti dolayısıyla madalya verilmişti.⁸⁷ Ayrıca Saray terzisi Mösyö Jean Botter'a altın⁸⁸ ve Mabeyn-i hümayun marangozlarından Mösyö Fransuva'ya da gümüş madalya verilmişti.⁸⁹

⁸⁴ BOA, İ.TAL., 173/2, 22 12 1316; Mimar Raimondo D'Aranco'nun mimarı olduğu bazı önemli eserleri şunlardır: Haydarpaşa Mekteb-i Tıbbiye-i Asâkir-i Şahanesi, Merasim Köşkü, Yıldız Limonluk Serası, Yıldız Tiyatrosu, Botter Apartmanı, Laleli Çeşme, Huber Köşkü, Tarabya İtalyan Sefareti. Bkz. Dilşat Deniz Ölekli, *Art Nouveau'nun Osmanlı'daki yansıması Raimondo D'aronco'nun Şeyh Zafır Külliyesi Örneği*, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2015, s. 58-72; D'aranco, 1894 İstanbul depremi sonrasında birçok kamu binasının onarımında görev almıştır. François Georgeon, *Sultan Abdülhamid*, s. 179.

⁸⁵ BOA, İ.DH., 1283/100990, 03 12 1309.

⁸⁶ BOA, İ.TAL., 27/42, 27 01 1311.

⁸⁷ BOA, İ.TAL., 392/53, 29 02 1324.

⁸⁸ BOA, İ.TAL., 292/2, 26 09 1320; Ayrıca Hollandalı saray terzisi Jean Botter için saray mimarı Raimondo D'aranco tarafından neo-barok usulü ile bugün de ayakta olan Botter Apartmanı isimli meşhur yapı inşa edilmişti. Ebru Antika Bilal, *Geç Osmanlı Mimarlık Mirasının Yeniden İşlevlendirilmesi Üzerine Bir Değerlendirme: Jean Botter Köşkü*, Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 110-111.

⁸⁹ BOA, İ.TAL., 64/33, 27 04 1312.

2. Yabancı Devlet Vatandaşlarına Verilen Liyakat Madalyaları ve Madalyanın Uluslararası İlişkilerdeki Yeri

Liyakat madalyası, Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde yaşayan gayrimüslimlere verildiği gibi farklı ülkelerde yaşayan yabancılara da sıklıkla gönderilmiştir. Bu konuda ise başı Almanlar çekmektedir. 1790 yılındaki Osmanlı – Prusya ittifakı⁹⁰ ile başlayan ve II. Mahmud döneminde (1808-1839) Helmuth von Moltke⁹¹ gibi askeri uzmanların gelmesiyle gelişen ilişkiler; 1889 ve 1898 yıllarında Alman Kayzeri II. Wilhelm'in "weltpolitik und drang nach osten"⁹² (dünya siyaseti ve doğuya yöneliş) politikaları kapsamında imparatorluk topraklarını iki kez ziyaret etmesi ile kıyas kabul etmez bir biçimde artış göstermiştir. Bu süreçte, II. Abdülhamid'in ve devlet erkânının Almanlara bakışı, diğer Avrupalı devletlere bakışlarından farklı olmuştur.

Almanlar ile yakınlaşmanın bir sonucu olarak ülkeye yalnızca askeri uzmanlar değil, aynı zamanda Alman silahları da ihraç edilmekteydi.⁹³ Bilhassa II. Abdülhamid döneminde, Alman subayların başında bulunan Colmar von der Goltz'un⁹⁴ padişaha sunduğu ıslahat layihaları mütemediyen silah siparişiyle sonuçlanırdı.⁹⁵ Bu dönem Krupp topları ve Mauser (Mavzer) tüfekleri Osmanlı ordusunun en çok kullandığı ateşli silahlar hâline gelmişti. Türk subay heyetleri de silahları incelemek üzere sıklıkla Oberndorf'daki Mauser

⁹⁰ Bkz. Kemal Beydilli, *1790 Osmanlı-Prusya İttifakı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1984.

⁹¹ Moltke'nin Osmanlı topraklarındaki anıları ve izlenimleri için bkz. Helmuth von Moltke, *Moltke'nin Türkiye Mektupları*, (Çev. Hayrullah Örs), Remzi Kitabevi, İstanbul 2017.

⁹² Evans Lewin, *The German Road To The East*, William Heinemann Publication, London 1916, s. 1.

⁹³ Silah ticareti hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Fahri Türk, *Türkiye ile Almanya Arasındaki Silah Ticareti (1871-1914)*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2012.

⁹⁴ Goltz Paşa ve anıları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Colmar von der Goltz, *Yirminci Yüzyıl Başlarında Osmanlı-Alman İlişkileri Golç Paşa'nın Hatıratı*, (Haz. Faruk Yılmaz), İz Yayıncılık, İstanbul 2012.

⁹⁵ İlber Ortaylı, *a.g.e.*, s. 101; Bu dönemde yapılan silah siparişleri için bkz. Naci Yorulmaz, *Büyük Savaşın Karakutusu*, (Çev. Yusuf Selman İnanç), Kronik Kitap, İstanbul 2018.

fabrikasına gönderilirdi.⁹⁶ Bu etkileşimin bir tezahürü olarak da fabrikanın kurucusu olan Paul von Mauser'e altın⁹⁷, fabrikanın ustabaşı ve bazı çalışanlarına ise gümüş liyakat madalyası gönderilmiştir.⁹⁸ Ayrıca silah siparişlerinin müsebbibi olmasının yanı sıra devlete büyük hizmetleri görülen Goltz Paşa da altın liyakat madalyası ile taltif edilmiştir.⁹⁹

Silah ve askeri uzman transferinin yanı sıra Prusya ile gelişmekte olan ekonomik ilişkiler de yüzyılın sonlarında artış göstermiştir. Öyle ki 1880-1892 yılları arasında Almanya'dan yapılan ithalat %1100 oranında artmıştır.¹⁰⁰ Diğer yandan, gelişen ticarete paralel olarak, verilen imtiyazlarda da artış görünmektedir. Nitekim 1899 yılına gelindiğinde, uzun yıllardır süren yoğun müzakereler sonucu, hem ekonomik hem de siyasi olarak dev bir proje olan Bağdat Demiryolu hattının imtiyazı Alman Deutsche Bank'a verilmiştir.¹⁰¹ Buna mukabil olarak, bankanın müdürü ve demiryolları projelerinden sorumlu olan Georg von Siemens'e altın, kendisinin İstanbul'daki temsilcisi ise gümüş liyakat madalyası tevcih edilmişti.¹⁰² Ayrıca Almanya'daki Moltke mektebi çalışanlarına¹⁰³ ve Hamburg Süd vapur şirketi kaptanlarına da madalya gönderilmişti.¹⁰⁴ Kayzer II. Wilhelm'in İstanbul ziyaretinde yanında

⁹⁶ BOA, Yıldız Yaveran ve Maiyyet-i Seniyye Erkân-ı Harbiyye Dairesi (Y.PRK.MYD.), 16/15, 18 09 1312.

⁹⁷ BOA, Bâbîâlî Evrak Odası (BEO), 486/36444, 01 04 1312; BOA, Hariciye Nezareti Tahrirat (HR.TH.), 147/27, 01 10 1884.

⁹⁸ BOA, HR.TH., 148/25, 17 10 1894.

⁹⁹ BOA, İ.TAL., 152/14, 04 05 1316.

¹⁰⁰ Paul Fesch, *Abdülhamid'in Son Günlerinde "İstanbul"*, (Çev. Erol Üyepazarcı), Pera Yayınları, İstanbul 1999, s. 523.

¹⁰¹ Davut Hut, "Bağdat Demiryolu ve Petrol Mücadelesi", *Die Bagdadbahn*, (ed. M. Florian Hertsch, Mutlu Er), Hamburg 2016, s. 80.

¹⁰² BOA, İ.TAL., 65/9, 18 05 1312.

¹⁰³ BOA, İ.TAL., 319/73, 04 09 1321.

¹⁰⁴ BOA, İ.TAL., 329/46, 02 01 1322.

bulunan seyisi Barkofski'ye ise sanayi madalyası verilmesi düşünülürken, seyisin daha önce bu madalyaya sahip olması nedeniyle yerine gümüş liyakat madalyası verilmesi uygun görülmüştü.¹⁰⁵

II. Abdülhamid'in çeşitli madalya ve nişanları uluslararası ilişkilerde bir araç olarak kullandığı bilinmektedir. Madalyalar, uluslararası ilişkilerin seyirine ve dönemin siyasi konjonktürüne göre farklı ülke vatandaşlarına tevcih edilmiştir. Bu cümleden olarak İsveç sefiri Mösyö Vankar¹⁰⁶, İtalya konsolosu Kont Dö Masa¹⁰⁷ ve ateşemiliteri Senyorelli¹⁰⁸, Avusturya ateşemiliteri Baron Vladimir¹⁰⁹ ile Amerika sefiri John Leishman'a altın liyakat madalyası takdim edilmiştir.¹¹⁰ Sultan, bazı sefirlerin eşlerine de madalya verirken, Amerika sefiri J. Leishman'ın eşine pırlanta işlemeli pahalı bir yelpaze hediye etmiştir.¹¹¹

Dönemin siyasi rüzgârına göre verilen madalyaların eğilim göstermesi hususunda bir örnek de yüzyılın sonlarında Bulgaristan ile yaşanan yakınlaşmada tezahür etmiştir. Yüzyılın sonlarında, 1897'de yaşanan Osmanlı – Yunan Harbi¹¹² esnasında Bulgarların bunu fırsat bilerek Osmanlı'ya askeri veya siyasi olumsuz bir tavır almamış olmaları nedeniyle bu tarihlerde iki ülke arasında bir yakınlaşma meydana gelmişti. Hatta bu yakınlaşma yazılı bir ittifak antlaşmasına dönüştürülmeye çalışılmışsa da bu girişimler daha sonra akim kalmıştır.¹¹³ İşte tam da bu yakınlaşma evresinde II. Abdülhamid'in madalya siyaseti devreye girmiş ve Bulgarlara daha önce olmadığı kadar fazla sayıda madalya verilmiştir. İki ülke arasındaki iyi ilişkilere mukabil

¹⁰⁵ *Almanya İmparatoru hazretlerinin Dersaadet'e muvasalat eden binek hayvanlarıyla gelmiş olan seyislerden Bankofski'ye sanayi madalyası ihsan buyrulmuş ise de merkum işbu madalyaya evvelce mâlik idüğünden gümüş liyakat madalyasına tebdil buyurulmuş.* BOA, Y.PRK.TŞF., 1/83, 29 12 1300.

¹⁰⁶ BOA, İ.TAL., 458/16, 15 11 1326.

¹⁰⁷ Kont Dö Maza'nın eşi Madam Kontes Maza'ya ise ikinci dereceden şefkat nişan-ı hümayunu ihsan buyrulmuştur. BOA, İ.TAL., 241/39, 20 10 1318.

¹⁰⁸ BOA, İ.TAL., 217/49, 14 03 1318.

¹⁰⁹ BOA, İ.TAL., 218/9, 25 03 1318.

¹¹⁰ BOA, İ.TAL., 280/48, 01 04 1320.

¹¹¹ Tahsin Paşa, *Yıldız Hatıraları*, (Haz. A. Zeki İzgöer), İz Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 345.

¹¹² Bu harbi müteakiben Yunan Harbi Madalyası da verilmeye başlanmıştır. BOA, BEO, 1000/74994, 03 04 1315.

¹¹³ Salih Münir Paşa, *Geçmiş Zamanlar*, (Haz. Ali Birinci, Selma Günaydın), Türk Tarih Kurumu, Ankara 2015, s. 373-375.

önce Prens Ferdinand'a ve annesine birtakım hediyeler gönderilirken;¹¹⁴ daha sonra Prens Ferdinand'ın abisi olan Saksonya Dükü Prens Philipp'e altın,¹¹⁵ Bulgaristan Meclisi başkâtibi Tabip Leşnof'a da gümüş liyakat madalyası verilmiştir.¹¹⁶

Yukarıda vurgulandığı üzere, tüm yabancı uyruklu madalya sahiplerinin arasında, madalya almaya en fazla lâyık görülenler şüphesiz ki Almanlar olmuşlardır. Ancak Ruslar da zaman zaman madalya ile taltif edilmişlerdir. Almanlara verilen madalyalar uzun yıllardır süregelen ve yukarıda izah ettiğimiz Osmanlı-Prusya yakınlaşmasının bir tezahürü iken, Ruslara verilen madalyalar farklı bir hüviyete sahiptir. Sultan'ın tahta çıkar çıkmaz adeta kucağında bulunduğu 1877-1878 Rus (Doksanüç) harbinin ve Rusların bu harpte büyük başarı göstererek Çatalca'ya kadar gelmelerinin¹¹⁷ bu durumda etkili olduğu savunabilir. Zira Sultan, Rus harbine hiçbir zaman taraftar olmamıştı¹¹⁸ ve topraklarına komşu olan, modernleşmeye Osmanlı'dan yaklaşık yüz yıl evvel başlamış olan¹¹⁹ bu güçlü ve tehditkâr devlet ile azami ölçüde iyi geçinmek niyetindeydi.¹²⁰ Harbin ardından ise yıpranan ilişkileri mümkün mertebe düzeltmek adına diğer tüm sefaretlerden ziyade Rus sefaretine madalya verildiği belgelere yansımıştır. Bu minvalden olarak; devlete hizmetteki 50. yıldönümünü kutlayan Rusya Sefiri Zinovief'e altın liyakat madalyası

¹¹⁴ BOA, Yıldız Nâme-i Hümayunlar (Y.PRK.NMH.), 7/60, 21 07 1315; Birkaç ay sonra da Prens Ferdinand Sultan II. Abdülhamid'e bağlılığını ifade eden bir telgraf göndermiştir. BOA, Y.PRK.NMH., 7/77, 29 12 1315.

¹¹⁵ BOA., İ.TAL., 203/04, 16 10 1317.

¹¹⁶ BOA., İ.TAL., 145/15, 14 03 1316.

¹¹⁷ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, C. VIII., Ankara 2011, s. 60.

¹¹⁸ Sultan meclis-i umuminin toplanarak savaş kararının bu meclis tarafından alınmasını istemiştir. Zira kendisi Rusya ile silahlı bir ihtilafa taraftar değildi. Midhat Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 3294.

¹¹⁹ Modernizasyon sürecinde Ruslar Osmanlı'ya kıyasla bir boy önde gitmektedir. François Georgeon, *a.g.e.*, s. 106; Rus modernleşmesinin mimarı olan I. Petro döneminde yapılan yenilikler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi: Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2020, s. 282.

¹²⁰ Sultan II. Abdülhamid harbe taraftar olmamakla beraber; "Rusya askerinin İstanbul'a girmesini câiz görmem, Rus ordusu üzerine gitmeye hazırım" diyerek gerekirse bizzat kendisinin düşman üzerine gideceğini belirtmiştir. Enver Ziya Karal, *a.g.e.*, s. 62.

verilmişti.¹²¹ Sefire daha sonra farklı tarihlerde farklı madalyalar verildiği de görülmektedir.¹²² Yine Rusya sefareti çalışanlarından baş tercüman Maksimof'a ve ateşemiliter muavini Kofman'a liyakat madalyası tevcih edilmişti.¹²³ Ayrıca Rus İmparatoru'nun çalışanlarından Stefan'a ve tiyatro memurlarından Aleksis Smirnof'a madalya verilmişti.¹²⁴ Sultan böylece liyakat madalyası nizamnamesinde öngörüldüğü gibi; Osmanlı tebaası olsun ya da olmasın, Müslüman olsun ya da olmasın liyakat sahiplerini ödüllendirirken, madalyayı uluslararası siyasette ilişkileri onarıcı bir araç olarak kullanmıştır.

II. Abdülhamid'in imaj yönetimi konusunda hassas olduğu bilinmektedir. Zira Avrupa'da yayınlanan makaleler ve bilhassa karikatürler hem sultanı hem de devleti hedef alan, çoğu zaman önyargılı yayınlardı.¹²⁵ Bu yüzden Sultan, yalnızca iç basında değil dış basında da aktif bir imaj takibi sürdürmüştür.¹²⁶ Hariciye Nezareti Dış Matbuat Müdürlüğü tarafından sıkı bir takibata alınan dış basın ve Osmanlı ile ilgili yazılar kaleme alan yazarlar, gerektiğinde sefirlikler vasıtasıyla uyarılırken¹²⁷ bazen de Sultan tarafından maddi olarak desteklenmiştir.¹²⁸ Daha önceki bölümde tartışıldığı üzere, yerel yazarlar bu madalyalardan elde ederken yabancı basın mensupları da zaman zaman madalya ile taltif edilmiştir. Örneğin, Osmanlı ile ilgili sık sık haber yapan Berliner Tageblatt gazetesinin muhabirine Yemen ile ilgili yaptığı bir haber neticesinde gümüş liyakat madalyası verilmişti.¹²⁹ Bundan başka; Korrespondas gazetesi yazarı ve imtiyaz sahibi Nolinski'ye önce gümüş sonra

¹²¹ BOA, Yıldız Perakende Orman Maadin ve Ziraat Nezareti Maruzatı (Y.PRK.OMZ.), 3/5, 04 08 1319.

¹²² BOA, İ.TAL., 141/53, 12 02 1316.

¹²³ Ayrıca Kofman'ın eşine de şefkat nişanı verilmişti. BOA, İ.TAL., 204/70, 17 11 1317.

¹²⁴ BOA, İ.TAL., 96/59, 05 11 1313.

¹²⁵ Necmettin Alkan, *Karikatürlerle Sultan II. Abdülhamid*, Kronik Yayınları, İstanbul 2019, s. 15.

¹²⁶ II. Abdülhamid Avrupa yayınlarını günü gününe izlemiş ve bunlara karşı anında girişimlerde bulunmuştur. Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2018, s. 69; Salih Münir Paşa, *Geçmiş Zamanlar*, s. 402-403.

¹²⁷ BOA, HR. TH., 143/56 04 07 1894; BOA, HR. TH., 149/82, 20 11 1894; BOA, HR. TH., 169/87, 19 08 1896; BOA, HR. TH., 223/65, 13 03 1899.

¹²⁸ Selim Deringil, *İktidarın Sembolleri ve İdeoloji (II. Abdülhamid Dönemi 1876-1909)*, (Çev. Gül Çağalı Güven), Doğan Kitap, İstanbul 2014, s. 153.

¹²⁹ BOA, İ.DH., 1278/100571, 11 11 1309.

altın¹³⁰, Pall Mall gazetesi¹³¹ kurucularından William Waldorf Astor'a da altın liyakat madalyası gönderilmiştir.¹³²

Sultan'ın geceleri başında kitap okuttuğu, çocuklarına piyano çaldırttığı, resim ve fotoğraf koleksiyonu yaptığı, tiyatro izlemekten ve alafranga müzik dinlemekten hoşlandığı bilinmektedir.¹³³ Bu minvalden olarak, sanatı ve sanatçıyı desteklemek adına da sayısız madalya ve nişan hediye ettiği arşiv belgelerine yansımıştır. Sevdiği yazar, ressam ve tiyatro oyuncularını sık sık ödüllendiren Sultan, dönemin birçok parlak sanatçısına nişanlar gönderirken¹³⁴ kimisine de liyakat madalyası vermiştir. Beyoğlu'nda yaşayan Alman yazar Adolf Polka¹³⁵, Fransız tiyatro yönetmeni/yazar Mösyö Jorah Şorman¹³⁶, Saray ressamlarından Mösyö Manis ve Akvaron¹³⁷ ile Alman ressam Mösyö Volkart'a madalya takdim edilmiştir.¹³⁸

3. Madalya ile İlgili Farklı Durumlar

Liyakat madalyasını almaya hak kazanmak ne kadar büyük bir sevinç yaratmışsa, madalyayı kaybetmek de aynı oranda büyük bir üzüntüye neden olmuştur. Nitekim yolda bulunan madalyalar sahipleri belli değilse Zaptiye Nezaretine gönderilirken,¹³⁹ madalyasını çaldıranlar ya da kaybedenler yeniden alabilmek için defaatle başvuruda bulunmuşlardır. Ancak nizamnamede

¹³⁰ BOA, İ.TAL., 92/78, 19 09 1313; BOA, İ.TAL., 96/57, 03 11 1313.

¹³¹ Londra'da basılan Pall Mall gazetesi, II. Abdülhamid'in severek okuduğu Sherlock Holmes'un dedektiflik ilanını verdiği gazetedir. A. Conan Doyle, *The Adventures of Sherlock Holmes*, George Newnes Ltd., London 1892, s. 165.

¹³² BOA, İ.TAL., 205/9, 24 11 1317.

¹³³ Ayşe Osmanoğlu, *a.g.e.*, s. 32, 33, 78; Tahsin Paşa, *a.g.e.*, s. 42.

¹³⁴ Padişah, severek okuduğu Sherlock Holmes'un yazarı Arthur Conan Doyle'a mecdidi nişanı göndermişti. BOA, Hariciye Nezareti Londra Sefareti (HR.SFR.), 577/72, 21 12 1907; Ayrıca Doyle'un eşine de şefkat nişanı gönderilmişti. BOA, HR.SFR.3., 605/1, 18 02 1909.

¹³⁵ BOA, İ.TAL., 449/43, 04 04 1326.

¹³⁶ Fransız yazar J. Şorman'a Hamidiye-Hicaz demiryolu hattına yaptığı yardımlardan ötürü gümüş liyakat madalyası gönderilmişti. BOA, HR. TH., 308/37, 30 08 1904.

¹³⁷ BOA, İ.TAL., 280/84, 11 04 1320; BOA, İ.DH., 1283/1011012, 09 12 1309.

¹³⁸ BOA, İ.TAL., 263/43, 16 07 1319.

¹³⁹ BOA, Zabtiye (ZB), 319/76, 19 09 1322 (Rumi)

madalyasını kaybedenlerle ilgili bir hüküm bulunmadığı için bu konudaki başvuruların farklı şekillerde sonuçlandığı görülmektedir. Örneğin; Taif kalesindeki mahkumların muhafazasında görev alan Kolağası Nuri Efendi'nin evine hırsız girmesi sonucu daha evvel almaya hak kazandığı liyakat madalyası çalınmıştı. Bunun üzerine, Nuri Efendi'ye beratıyla birlikte gümüş liyakat madalyası gönderilmiştir.¹⁴⁰ Bilindiği üzere, Vilayet-i Selase olarak bilinen Kosova-Manastır ve Selanik'te 1903 yılında kabul edilen Mürtzeg Reform programı ile yabancı subayların görev aldığı karma jandarma birlikleri göreve başlamıştı.¹⁴¹ Bu vilayetlerde görev yapan yabancı jandarma subaylarından Belçika ve İsveçli ikişer kişiye altın liyakat madalyası verilmiştir.¹⁴² Madalya alan dört kişiden biri olan Belçikalı Malfit'in bir sene sonra madalyasını kaybetmesi üzerine ise kendisine bedelsiz olarak yeni bir madalya gönderilmiştir.¹⁴³

Ancak birçok örnekte madalyayı kaybeden kişinin madalya bedelini ödemesi istenmiştir. Böylesi örneklerde, Galata Köprüsü civarında görev yapan polis memuru Samsunlu Rıza Efendi'ye¹⁴⁴ ve yine polis memuru olan Ali Efendi'ye kaybettikleri gümüş liyakat madalyalarının bedelini ödeyerek yenisini alabilecekleri bildirilmiştir.¹⁴⁵ Bazı örneklerde ise yararlılık gösterip başvuruda bulunulmasına rağmen liyakat madalyası gönderilmediği görülmüştür. Adana'da yeni mahalle civarında zabıtalık yapmış olan Kilisli Keçeci Mehmed Efendi cinayete kurban gitmişti. Bunun üzerine bölgeye intikal eden polisler civardaki kahvelerden birinde üzerinde kan lekeleri bulunduğu hâlde oturmakta olan fâilleri kaçmalarına fırsat vermeden yakalamıştı. Olayın hiçbir kanıt olmadığı halde bu kadar çabuk sonuçlanması üzerine Komiser Hayri ve silah arkadaşları için vilayet polis komiserliğinden gönderilen dilekçe ile liyakat madalyası talebinde bulunulmuştur. Ancak gelen cevapta

¹⁴⁰ BOA, BEO, 692/51897, 25 04 1313.

¹⁴¹ Enver Ziya Karal, *a.g.e.*, s. 159.

¹⁴² BOA, BEO, 2361/177015, 19 04 1322.

¹⁴³ BOA, BEO, 2761/207037, 20 12 1323.

¹⁴⁴ BOA, İ. DH., 1382/3, 21 11 1318.

¹⁴⁵ BOA, İ.TAL., 41/41, 05 06 1311.

bu memurların yalnızca görevlerini yerine getirdikleri ve bu durumun madalya nizamnamesine uygun olmadığı belirtilerek başvuruları reddedilmiştir.¹⁴⁶

Madalya, işini başarıyla yerine getiren herkes tarafından arzulanan bir ödül olmakla beraber, kendisine madalya gönderildiği hâlde bunu istemeyenler de olmuştur. Mesela; İstanbul'da polis olan Ahmed Rifat Efendi gösterdiği yararlılıklar neticesinde liyakat madalyası almaya hak kazanmıştı. Yalnız, kendisinde daha evvel bir liyakat madalyası olduğunu belirten polis memuru, yeni gönderilen madalyanın yerine beşinci rütbeden mecîdî nişanı almak istediğini zaptiyeye bildirmiştir.¹⁴⁷ Başka bir ilginç örnekte ise Müslüman bir Osmanlı vatandaşına Fransa tarafından liyakat madalyası verilmek istenmişti. Malatyalı Azizzade Mustafa Ağa evinde birkaç Kapuçin rahibini misafir etmiş, bunun üzerine Fransa hükümeti kendisine liyakat madalyası göndermişti. Mustafa Ağa madalyayı kabul etmek için Bâbîâlî'den izin istemiş ve kendisine madalyayı alma izni verilmiştir.¹⁴⁸ Zira madalya eğer yabancı bir devlet tarafından veriliyorsa, madalyanın kabulü devlet iznine tâbi idi. Bu husus babası öldüğünde oğluna miras kalan madalyalar için de geçerliydi.¹⁴⁹ Tam tersi bir örnekte ise madalya sahibi Selanik Jandarmasından Sâib Efendi'nin vefat etmesi sonucu babası Zekeriya Efendi oğlundan kalan madalyayı almak için izin istemiştir.¹⁵⁰

Sonuç

II. Abdülhamid'in madalya siyaseti, dönemin hem iç hem de dış siyasetini anlamak adına oldukça önemlidir. Zira devletin kimi zaman maaş bile ödemekte zorluk çektiği bir dönemde¹⁵¹ bu kadar çok sayıda madalya ve nişan imal edilip, çok sayıda insana verilmesi, madalya siyasetine ne derece önem verildiğinin bir göstergesidir. Ayrıca bu dönemde Sultan'ın havuç-

¹⁴⁶ BOA, Dahiliye Mektubi (DH. MKT.), 861/7, 29 03 1322.

¹⁴⁷ BOA, ZB., 322/120, 17 01 1324 (Rumi)

¹⁴⁸ BOA, İ.TAL., 131/42, 09 09 1315.

¹⁴⁹ BOA, İ.TAL., 1115/83615, 05 12 1315.

¹⁵⁰ BOA, Teşrifat-ı Rumeli Selanik Evrakı (TFR.I.SL.), 194/19339, 15 07 1326.

¹⁵¹ Maaş ödeme sorunları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ömerül Faruk Bölükbaşı, *Tezyid-i Varidat ve Tenkih-i Masarifat: Sultan II. Abdülhamid Döneminde Mali İdare*, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, İstanbul 2005, s. 119-120.

sopa yahut ödül-ceza sistemini farklı enstrümanlar üzerinden sıklıkla kullandığı anlaşılmaktadır. Kanun-ı Esasi'nin meşhur 113. maddesi¹⁵² aracılığıyla ceza silahını sürgün olarak kullanan Sultan, ödül için ise çeşitli madalya ve nişanları kullanmayı tercih etmiştir. Madalyalar verilirken devletin en üst kademesinden en alt kademesine, askerden sivile, gayrimüslimlerden yabancı devlet vatandaşlarına kadar çok geniş bir yelpaze olduğu göze çarpmaktadır. Buradan hareketle, Sultan'ın madalya konusunda din, dil, ırk, rütbe, konum ayrımı yapmadığı, yalnızca siyasi sâikler üzerinden hareket ettiği anlaşılmaktadır. Örneğin; nazırken madalya verdiği kişilerin birçoğu kendi döneminde veya sonraki dönemlerde sadrazamlık yapmıştır. Yine daha düşük memurluklarda madalya almaya hak kazanan kişiler genel olarak görevlerinde yükselmişlerdir. Sonuç olarak; liyakat sahiplerine madalya vermek suretiyle sadakatlerini de temin eden Sultan, liyakat ve sadakat sahibi memurları ise hızla devletin üst kademelerine yükseltmiştir.

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbinin, verilen madalyaların seyrinde önemli bir etkisi olduğu görülmektedir. Zira bu harbin neticesinde elden çıkan topraklar gayrimüslim nüfusun yoğun olarak yaşadığı yerlerdir. Böylece devletin nüfus yoğunluğu Müslümanların lehine değişmiştir. Bu değişimin madalya dağılımına tam olarak ne oranda yansıdığını tespit etmek güç olsa da Müslümanlar lehine bir değişim yaşandığı kuvvetle muhtemeldir. Ayrıca savaşta yıpranan ilişkileri onarmak adına Ruslara verilen madalya sayılarında artış gözlemlenmiştir. Yine 1897 Osmanlı-Yunan Harbi de madalyaların seyrinde önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Bu dönemde Yunanlılara karşı muvaffak olan ordu mensuplarına çok sayıda madalya verilirken aynı zamanda savaş sırasında tarafsız kalan Bulgaristan ile de bir madalya siyaseti başlatılmıştır. Ancak madalyanın uluslararası ilişkilerdeki yeri, savaşlardan bağımsız olarak oldukça geniş bir yekûnu teşkil etmektedir. 19. yüzyılda düvel-i muazzama içinde ehven-i şer olarak değerlendirilen Almanlara verilen madalyaların sayısı hayli fazladır. İki ülkenin yüzyılın başından beri süren askeri, ticari ve siyasi yakınlaşması bu dönemde zirveye çıkmıştır.

¹⁵² Kanun-ı Esasi'nin en tartışmalı maddesi olan 113. madde; padişaha, devletin emniyetini tehlikeye atan kişileri sürgün etme hakkı vermektedir. Bülent Tanör, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018, s. 149.

II. Abdülhamid döneminde ihdas edilen çok sayıda madalya bulunmakla birlikte; iftihar¹⁵³, imtiyaz¹⁵⁴ ve liyakat madalyalarının nizamnameleri karşılaştırıldığında bu üç madalyanın verilme şartlarının oldukça benzer olduğu görülmektedir. Ancak madalya, tevdi edilen kişiler özelinde incelendiğinde bazı nüanslar ortaya çıkmaktadır.¹⁵⁵ Liyakat madalyasını, benzeri olan bu madalyalardan ayıran en önemli husus ise madalyanın yoğunluklu olarak yabancı devlet vatandaşlarına, valilere ve nazırlara verilmesidir. Diğer madalyalarda ise bu kişilere verilen madalya sayısı liyakat madalyasına kıyasla oldukça düşüktür. Bu yönüyle liyakat madalyası daha siyasi bir hüviyete sahiptir. Bu yüzden liyakat madalyası, II. Abdülhamid'in iç ve dış siyasette madalyaları nasıl araç olarak kullandığı hususunda iftihar ve imtiyaz madalyaları ile birlikte en önemli madalyaların başında gelmektedir.

Peki II. Abdülhamid'in madalya siyaseti ne kadar başarılı olmuştur? II. Abdülhamid'in madalya siyasetinin bilhassa uluslararası ilişkilerde başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Zira saltanatının başında âdeta kucağında bulunduğu Rus Harbi sayılmazsa 33 yıllık saltanatı süresince büyük bir savaş yaşanmaması onun diplomasi ve uluslararası ilişkilerdeki başarısı sayesinde. Liyakat madalyası ve diğer birçok madalya ve nişan da bu başarıya hizmet eden araçlar olmuşlardır. Yine madalya verilen kişilerin daha sonra önemli görevlere gelmeleri, madalyanın ileriye dönük olarak doğru kişilere verildiğini göstermektedir. Ayrıca madalya ödülü ve buna mukabil olarak muhtemelen görevinde yükselecek olmak düşüncesi, memurların işlerini daha iyi yapmaları konusunda büyük bir motivasyon kaynağı olmuştur. Liyakat sahiplerinin madalya ile ödüllendirilmesi genel olarak başarılı bir proje iken muhalefeti yahut eleştirileri engellemek adına verilen madalyalar aynı

¹⁵³ İftihar madalyası devlete sadakat, şecaat ve hamiyet ile hizmet edenlere verilir. Cevriye Artuk, "İftihar Madalyası", *Belleten*, c. XLIV, Ankara 1980, s. 535-537.

¹⁵⁴ İmtiyaz madalyası devlete bağlılık gösterip, millet yararına keşifte bulunanlara verilir. Filiz Karaca, "İmtiyaz Madalyası", *DİA*, c. 22, İstanbul 2000, s. 240-242.

¹⁵⁵ Oldukça benzer olan bu üç madalya, verilen kişiler üzerinden değerlendirildiğinde bazı farklılıklar olduğu görülmektedir. Örneğin; liyakat ve iftihar madalyaları kadınlara da verilirken, imtiyaz madalyasını alan bir kadına rastlanmamıştır. Yine liyakat madalyası çok sayıda öğrenciye verilirken, diğer iki madalyada bu sayılar daha düşüktür. Genel olarak bakıldığında ise bu üç madalya arasında en fazla verileni imtiyaz madalyası olmuştur. Onu sırasıyla liyakat ve iftihar madalyaları takip etmiştir.

oranda başarılı olamamıştır. Zira birçok yazara ve gazetelerin imtiyaz sahiplerine verilen madalyalar, Sultan'dan para ve nişan koparmak isteyenler için bir gelir kapısı olmuş ve kimi zaman yanlış yönlendirmeler ile hak etmeyen kişilerin madalya alması ile sonuçlanmıştır.¹⁵⁶

Farklı kişiler, meslek grupları ve milletler üzerinden incelediğimiz liyakat madalyası, II. Abdülhamid döneminde verilmeye başlanıp I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar farklı şekillerde verilmeye devam etmiştir. Bugün hâlâ Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından verilmeye devam eden bu madalya; görevini lâıykıyla yerine getirenleri ödüllendirerek herkesi görevini iyi yapmaya teşvik etmeyi hedeflemiştir. Zira arşiv belgelerinde madalyanın verilme sebebi izah edilirken sıklıkla "emsâlini teşviken" ifadesi geçmektedir. Yani madalyanın amacı birini ödüllendirmek kadar, binleri de başarılı olmaya teşvik etmektir. Bunun yanı sıra, Sultan II. Abdülhamid'in saltanatı sırasında ihdas ettiği madalya ve nişanları hem iç hem de dış siyasette etkin bir araç olarak kullandığı, makalenin genelinde çeşitli örnekler üzerinden izah edilmiştir. Liyakat madalyası da bu madalyalar arasında bulunması hasebiyle hem insani hem de siyasi işlevler üstlenerek Sultan II. Abdülhamid'in madalya siyasetini yansıtan en önemli örneklerden birisi olmuştur. Kesintilere uğrayarak da olsa Cumhuriyet'e miras kalan bu kıymetli madalya, liyakati yücelten önemli bir değer olarak tarihimizdeki rolünü sürdürmektedir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

T. C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bâbiâli Evrak Odası (BEO), nr. 486/36444; 1000/74994; 692/51897; 2361/177015; 2761/207037.

Dâhiliye Mektubi (DH. MKT.), nr. 953/4; 861/7.

Hariciye Nezareti Londra Sefareti (HR.SFR.3.), nr. 577/72; 605/1.

Hariciye Nezareti Tahrirat (HR. TH.), nr. 143/56; 149/82; 169/87; 223/65; 308/37; 148/25.

¹⁵⁶ Osmanlı diplomatı Salih Münir Paşa'ya göre, padişahın para ve nişan koparmak adına okuyucusu olmayan gazetelerde, padişah aleyhine makale yazdırılırdı. Bu yolla padişahın bol bol atıye alanların arasında tatlı su Frenkleri olarak bilinen Beyoğlu kurnazları da vardı. Salih Münir Paşa, *Geçmiş Zamanlar*, s. 402.

- İrade Dahiliye (İ.DH.), nr. 1270/99906; 1283/101016; 1256/98557; 1241/97239; 1252/98170; 1264/99380; 1283/100990; 1278/100571; 1382/3.
- İrade Taltifat (İ.TAL.), nr. 209/65; 442/18; 204/12; 204/61; 366/16; 185/13; 240/50; 41/43; 284/13; 126/58; 2/62; 149/30; 218/21; 242/6; 240/38; 20/43; 296/18; 41/41; 272/92; 171/72; 151/8; 164/55; 509/30; 187/37; 279/68; 46/34; 138/12; 173/2; 27/42; 392/53; 292/2; 64/33; 152/14; 65/9; 319/73; 329/46; 458/16; 241/39; 217/49; 218/9; 280/48; 203/04; 145/15; 141/53; 96/59; 92/78; 96/57; 205/9; 449/43; 280/84; 263/43; 41/41; 131/42; 1115/83615.
- Maarif Mektubi (MF. MKT.), nr. 427/35; 195/11.
- Teşrifat-ı Rumeli Selanik Evrakı (TFR.I.SL.), nr. 194/19339.
- Yıldız Esas Evrakı (Y.EE.), nr. 37/16.
- Yıldız Hususi Maruzat (Y.A.HUS), nr. 269/94.
- Yıldız Nâme-i Hümayunlar (Y.PRK.NMH.), nr. 7/60; 7/77.
- Yıldız Perakende Orman Maadin ve Ziraat Nezareti Maruzatı (Y.PRK.OMZ.), nr. 3/5.
- Yıldız Perakende Sadaret (Y.PRK.A.), nr. 7/77.
- Yıldız Perakende Teşrifat-ı Umumiye Dairesi (Y.PRK.TŞF.), nr. 1/83.
- Yıldız Perakende Yaveran ve Maiyyet-i Seniyye Erkân-ı Harbiyye Dairesi (Y.PRK.MYD.), nr. 16/15.
- Zabtiye (ZB), nr. 319/76; 322/120.
- Zabtiye Nezareti Maruzatı (Y.PRK.ZB.), nr. 30/53.

Araştırma ve İnceleme Eserleri

- Âli Bey, *Seyahat Jurnalı*, (Çev. Mefharet Kandemir), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020.
- ALKAN, Necmettin, *Karikatürlerle Sultan II. Abdülhamid*, Kronik Yayınları, İstanbul 2019.
- ARTUK, Cevriye, "Şefkat Nişanı", *I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi (15-20 Ekim 1973)*, Tercüman Gazetesi, İstanbul 1979, s. 7-14.
- , "İftihar Madalyası", *Bellekten*, C. XLIV, Ankara 1980, s. 535-537.
- ARTUK, İbrahim, "Madalya", *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C.33, İstanbul 2007, s.154-156.
- , *Osmanlı Nişanları*, İstanbul Matbaası, İstanbul 1967.
- AYAR, Mesut, *Osmanlı Devleti'nde Kolera Salgını: İstanbul Örneği (1892 – 1895)*, Kitabevi, İstanbul 2007.
- BAKTIAYA, Adil, "El Müeyyed'in İttihat ve Terakki'ye Cevabı Mısırlı Bir Gazetecinin Kanun-ı Esasi, İdare-i Örfiye ve Hilafet ile İlgili Görüşleri",

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No: 38, s. 70, s. 69-87.

- Balikhane Nazırı Ali Rıza Bey, *Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı*, (Haz. Ali Şükrü Çoruk), Kitabevi, İstanbul 2017.
- BEYDİLLİ, Kemal, *1790 Osmanlı-Prusya İttifakı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1984.
- BİLAL, Ebru Antika, "Geç Osmanlı Mimarlık Mirasının Yeniden İşlevlendirilmesi Üzerine Bir Değerlendirme: Jean Botter Köşkü", Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.
- BÖLÜKBAŞI, Ömerül Faruk, *18. Yüzyılın İkinci Yarısında Dârbehâne-i Âmire*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013.
- , *Tezyid-i Varidat ve Tenkih-i Masarifat: Sultan II. Abdülhamid Döneminde Mali İdare*, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, İstanbul 2005.
- BUZPINAR, Şit Tufan, "Sayyâdî", *DİA*, C. 36, İstanbul 2009, s. 217-218.
- CEVDET PAŞA, Ahmed, *Tarih-i Cevdet*, Tertib-i Cedid, Matbaa-i Osmaniye, İstanbul 1893.
- Colmar von der Goltz, *Yirminci Yüzyıl Başlarında Osmanlı-Alman İlişkileri Golç Paşa'nın Hatıratı*, (Haz. Faruk Yılmaz), İz Yayıncılık, İstanbul 2012.
- ÇELEBİ, Kâtip, *Siyaset Nazariyesi-Düsturu'l-amel li İslahî'l-halel* (Haz. Ensar Köse), Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2020.
- ÇETİNSAYA, Gökhan, "II. Abdülhamid'in İç Politikası Bir Dönem Değerlendirmesi", *The Journal of Ottoman Studies*, XLVII, İstanbul 2016, s. 353-409.
- DEMİREL, Yurdal, "Adana'nın Valisi: Süleyman Bahri Paşa (1898-1908)", *Tarihî Adana ve Çukurova*, (Ed. Yılmaz Kurt, M. Fatih Sansar), C. III, Adana 2016, s. 205-224.
- DERİNGİL, Selim, *İktidarın Sembolleri ve İdeoloji (II. Abdülhamid Dönemi 1876-1909)*, (Çev. Gül Çağalı Güven), Doğan Kitap, İstanbul 2014.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Doğu Matbaası, Ankara 1962.
- DOYLE, A. Conan, *The Adventures of Sherlock Holmes*, George Newnes Ltd., London 1892.
- DÜSTUR, Birinci Tertib, C.6, Devlet Matbaası, Ankara 1939.
- EBUZZİYA, Ziyad, "Ahmed İhsan Tokgöz", *DİA*, C.2, İstanbul 1989, s. 94-95.
- ELDEM, Edhem, *İftihar ve İmtiyaz: Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi*, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, İstanbul 2004.
- ERASLAN, Cezmi, *II. Abdülhamid ve İslam Birliği*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2019.
- ERÜRETEN, Metin, *Osmanlı Madalyaları ve Nişanları*, DMC Yayınları, İstanbul 2001.

- Fatma Âliye Hanım, *Ahmed Cevdet Paşa ve Zamanı*, Pınar Yayıncılık, İstanbul 2018.
- FESCH, Paul, *Abdülhamid'in Son Günlerinde "İstanbul"*, (Çev. Erol Üyepazarcı), Pera Yayınları, İstanbul 1999.
- FETTAHOĞLU, Kübra, *Ahmed Cevdet Paşa: Bir Tanzimat Bürokrati*, Timaş Akademi, İstanbul 2021.
- FINDLEY, Carter V., *Modern Türkiye Tarihi*, (Çev. Güneş Ayas), Timaş Yayınları, İstanbul 2019.
- Fotoğraflarla Sultan II. Abdülhamid Dönemi Sağlık Müesseseleri*, (Ed. Cezmi Eraslan), Üsküdar Belediyesi, İstanbul 2018.
- GENÇ, Reşat, "Türk İnanışları ile Millî Geleneklerinde Renkler ve Sarı-Kırmızı-Yeşil", *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, C. 9, S. 27, Ankara 1997, s. 1075-1110.
- GEORGEON, François, *Sultan Abdülhamid*, (Çev. Ali Berktaş), İletişim Yayınları, İstanbul 2018.
- HANSEN, Jens, "Melhame-Melfamé: Levantine Elites And Transimperial Networks On the Eve Of The Young Turk Revolution" *International Journal of Middle East Studies*, Cambridge University Press, C.43, Cambridge 2011, s. 25-48.
- HÜLAGÜ, Metin, *Gazi Osman Paşa*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993.
- HUT, Davut, "Bağdat Demiryolu ve Petrol Mücadelesi", *Die Bagdadbahn*, (ed. M. Florian Hertsch, Mutlu Er), Hamburg 2016, s. 73-102.
- İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal, *Son Sadrazamlar*, c. III, Dergâh Yayınları, İstanbul 1982.
- İSKEFİYELİ, Zeynep, "Osmanlı Devleti Tarafından Ermenilere Verilen Nişan ve Madalyalar", *Hoşgörü Toplumunda Ermeniler*, Cilt IV, *Erciyes Üniversitesi I. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Sempozyumu*, (Haz. M. Hülagü, Ş. Batmaz vd.), Erciyes Üniversitesi Yayını, Kayseri 2007, s. 573-592.
- KARACA, Filiz, "İmtiyaz Madalyası", *DİA*, c. 22, İstanbul 2000, s. 240-242.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, C. VIII, Ankara 2011.
- KESKİN, Özkan, *Orman ve Ma'adin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2005.
- KIRMIZI, Abdülhamit, *Avlonyalı Ferid Paşa*, Klasik Yayınları, İstanbul 2014.
- , *Abdülhamid'in Valileri Osmanlı Vilayet İdaresi 1895-1908*, Klasik Yayınları, İstanbul 2008.
- KODAMAN, Bayram, *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.
- KOLOĞLU, Orhan, *Abdülhamit Gerçeği*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2010.

- , *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2018.
- KURAT, Akdes Nimet, *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2020.
- KÜSKÜ, Fırat, "II. Abdülhamid Döneminde Hayat Kurtaranlara Madalya Verilirdi", *Toplumsal Tarih*, S. 323, İstanbul Kasım 2020, s. 72-75.
- LEWIN, Evans, *The German Road To The East*, William Heinemann Publication, London 1916.
- MAKZUME, Erol, *Sultan II. Abdülhamid'in Hizmetinde Selim Melhame Paşa ve Ailesi*, MD Basım, İstanbul 2019.
- Mehmed Kâmil Paşa, *Hatırat-ı Sadr-ı Esbak Kâmil Paşa*, Matbaa-i Ebüzziya, İstanbul 1329.
- MOLTKE, *Helmuth von, Moltke'nin Türkiye Mektupları*, (Çev. Hayrullah Örs), Remzi Kitabevi, İstanbul 2017.
- MÜNİR PAŞA Salih, *Geçmiş Zamanlar*, (Haz. Ali Birinci, Selma Günaydın), Türk Tarih Kurumu, Ankara 2015.
- NAZIM PAŞA, Hüseyin, *Hatıralarım*, Selis Kitaplar, İstanbul 2003.
- Nizamülmülk, *Siyasetname* (Çev. Mehmet Taha Ayar), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.
- ORTAYLI, İlber, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Timaş Yayınları, İstanbul 2017.
- , *Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu*, Kronik Kitap, İstanbul 2018.
- OSMANOĞLU, Ayşe, *Babam Sultan Abdülhamid*, Timaş Yayınları, İstanbul 2019.
- ÖLEKLİ, Dilşat Deniz, *Art Nouveau'nun Osmanlı'daki yansıması Raimondo D'aronco'nun Şeyh Zafir Külliyesi Örneği*, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2015.
- ÖLMEZ, Adem, *Gazi Ethem Paşa'nın Askeri Ve Siyasi Hayatı (1844-1909)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2004.
- ÖZCAN, Azmi, "31 Mart Vak'ası", *DİA*, C. 34, İstanbul 2007, s. 9-11.
- ÖZZORLUOĞLU, Süleyman Tevfik, *Abdülhamid'in Cinci Hocası Ebü'l Hüda*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2011.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. III, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1993.
- SERTOĞLU, Midhat, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C. VI, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2011.
- SHERMAN, Irwin W., *Dünyamızı Değiştiren On İki Hastalık*, (Çev. Emel Tümbay, Mine Anğ), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

- Tahsin Paşa, *Yıldız Hatıraları*, (Haz. A. Zeki İzgöer), İz Yayıncılık, İstanbul 2018.
- TANÖR, Bülent, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018.
- TAŞKIN, Emine, *Necib Melhame Paşa'nın Siyasî Hayatı (1856-1927)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.
- TURAN, Namık Sinan, "19. Yüzyılda Osmanlı Diplomasisinde Nişan ve Madalyanın Sembolizminden Yararlanma Konusunda Bir Örnek: Şefkat Nişanı", *Ciepo 19 Osmanlı Öncesi ve Dönemi Tarihi Araştırmaları I*, (Ed. İlhan Şahin, Hikari Egawa vd.), Print İstanbul, İstanbul 2014, s. 503-517.
- TÜRK, Fahri, *Türkiye ile Almanya Arasındaki Silah Ticareti (1871-1914)*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2012.
- VAROL, Muharrem, *II. Abdülhamid'in danışmanı Ebü'l-Huda Sayyadı'nın Hayatı, Eserleri ve Tesirleri: 1850-1909*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004.
- VURGUN, Ahmet, *Maarifperver Sultan II. Abdülhamid*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2020.
- YORULMAZ, Naci, *Büyük Savaşın Karakutusu*, (Çev. Yusuf Selman İnanç), Kronik Kitap, İstanbul 2018.

EKLER

Ek 1: Sultan V. Mehmed Reşad döneminde verilen çift kılıç simgeli ve levhalı gümüş liyakat madalyası ile II. Abdülhamid döneminde verilen gümüş liyakat madalyası.

Kaynak: Metin Erüreten, *Osmanlı Madalyaları ve Nişanları*, DMC Yayınları, İstanbul 2001, s. 264.

Ek 2: Altın liyakat madalyası sahibi Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa.

Kaynak: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri Koleksiyonu, Yer Numarası: NEKYA90850/185.

Ek 3: Altın liyakat madalyası sahibi Süleyman Efendi.

Kaynak: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri Koleksiyonu, Yer Numarası: NEKYA91081/1.

Ek 4: Almanlarla yapılan silah ticaretinin önemli aktörlerinden olan altın liyakat maddesi sahibi P. Von Mauser (soldan birinci) ve silahları incelemek üzere gönderilen Şakir Paşa (soldan ikinci).

Kaynak: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi II. Abdülhamid Han Fotoğraf Albümleri Koleksiyonu, Yer Numarası: NEKYA91327/5.

“ABDULHAMID II'S MEDAL POLICY: THE MEDAL OF MERIT EXAMPLE”

Abstract

It is seen that various medals and orders were given in the Ottoman Empire since the 18th century. The number and types of medals increased incomparably in the 19th and 20th centuries with the weakening of the state. The medals, which were initially given only as a reward, were later used as a tool in both domestic and foreign politics. Especially during the era of Sultan Abdulhamid II (1876-1909) medals were used more frequently and for different purposes than ever before. Sultan who used symbolism in a powerful way through different instruments, gave the medals to the people who he wanted to appreciate or to the opponents he wanted to attract. The Medal of Merit, which he created in 1891, has a wide range of use, just like the other medals given during his period. This medal, which performs important duties in both domestic and foreign politics, has been inherited from Abdulhamid II to the Republic. In this study, the medal policy of Abdulhamid was tried to be explained by utilizing archival documents through the example of the Medal of Merit.

Keywords

Medal of Merit, Abdulhamid II's Policy of Medal, Ottoman Orders and Medals, Abulhamid II Era.